

УДК 376.02

О. Л. Позднякова
nmv.hna@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ОСВІТНЬО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДІВ

Відомості про автора: Позднякова Олена, кандидат педагогічних наук, доцент, перший проректор Хортицької національної навчально-реабілітаційної академії, м. Запоріжжя, Україна. У колі наукових інтересів: проблеми навчання та виховання учнів з особливими освітніми потребами.

Contact: Pozdnyakova Olena, PhD of pedagogical sciences, Associate Professor, First Vice-Rector of Khortytska national educational rehabilitational academy, Zaporizhzhya, Ukraine. Academic interests: problems of education and upbringing of children with special educational needs.

Позднякова О. Л. Особливості психологічного супроводу виховання учнів освітньо-реабілітаційних закладів. Стаття присвячена проблемі розробки сучасного контенту психологічного супроводу дітей з обмеженнями життєдіяльності в умовах виховної системи освітньо-реабілітаційних закладів. Проаналізовано проблему недостатнього забезпечення системно-синергетичної спрямованості виховного процесу, який має наскрізно проходити через педагогічну, психологічну, реабілітаційну допомогу дітям-інвалідам. Висвітлено теоретичні засади організації психологічного супроводу всіх напрямів, структур та компонентів інноваційної виховної системи в освітньо-реабілітаційних закладах. На основі аналізу психологічних і корекційно-педагогічних концепцій визначено необхідність розробки змісту психологічного супроводу не тільки як компоненту виховної системи, але і як способу корекції первинних та вторинних порушень дитини з обмеженнями життєдіяльності, забезпечення її успішної соціальної інтеграції. Охарактеризовано авторську концепцію психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності в умовах освітньо-реабілітаційних закладів.

Ключові слова: психологічний супровід, виховна система, корекційне виховання, діти з обмеженнями життєдіяльності.

Позднякова О. Л. Особенности психологического сопровождения воспитания учащихся образовательно-реабилитационных заведений. Статья посвящена разработке современного контента психологического

сопровождения детей с ограничениями жизнедеятельности в условиях воспитательной системы образовательно-реабилитационных заведений. Проанализирована проблема недостаточной реализации системно-синергетической направленности воспитательного процесса, который обеспечивает психологическую, реабилитационную помощь детям-инвалидам. Раскрыты теоретические основы организации психологического сопровождения всех направлений, структур и компонентов инновационной воспитательной системы в образовательно-реабилитационных заведениях. На основе анализа психологических и коррекционно-педагогических концепций определена необходимость разработки содержания психологического сопровождения не только как компонента воспитательной системы, но и как способа коррекции первичных и вторичных нарушений ребенка с ограничениями жизнедеятельности, обеспечения его успешной социальной интеграции. Охарактеризована авторская концепция психологического сопровождения воспитания учащихся с ограничениями жизнедеятельности в условиях образовательно-реабилитационных заведений.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, воспитательная система, коррекционное воспитание, дети с ограничениями жизнедеятельности.

Pozdnyakova O. Features of psychological support for the upbringing of students of educational and rehabilitation institutions. The article is devoted to the development of the modern context of the educational system of educational and rehabilitation institutions for children with disorders of psychophysical development. According to the author, the most vulnerable is that correctional pedagogical practice does not take into account the systemic-synergetic direction of the educational process, which must pass through pedagogical, psychological, rehabilitation helping to children with disabilities. Correctional education is the main position of assistance to such children, so article include theoretical justification for creation of a new educational correctional system.

The important trend in the development of the educational system in correctional pedagogy is the understanding of the importance of supporting the child and her parents by educators, psychologists and rehabilitation specialists for effective individual work with each child. The article outlines the theoretical principles of the formation of psychological support of all directions, structures and components of the innovative educational system in the institutions where children with special educational needs are educated and upbringing. The author draws attention to the fact that psychological support is provided by all participants of educational process in the school. In accordance with the essence of one of the components of the educational

system-psychological support, which consists of psycho diagnosis, psycho-consultancy and psycho-correction.

The author represents the relationship between the effectiveness of educational and correctional processes, and concludes that the concept of «educational system» acquires an innovative content in the definition of «correctional educational system». Analyzing the opinions of scientists, defectologists and psychologists, the author remains at the position of necessity to develop the content of psychological support not only as a component of the educational system, but as a way to improve (correction) of primary and secondary violations of each child, effective social integration into society. Systematic carrying out of psychological work, aimed at strengthening the role of other components of the new educational system: pedagogical, correctional and rehabilitation, is important and necessary for the positive dynamics of the personality development of children with different disease.

Key words: children with special educational needs, education, correctional upbringing, psychological support.

Постановка проблеми. Перспективи подальшої розбудови в Україні демократичного суспільства, в якому всі громадяни мають можливість реалізувати свої права та досягти максимальної самореалізації, суттєво залежать від задоволення потреб підростаючого покоління. Пріоритетне значення при цьому має підвищення якості освіти дітей та молоді, що є одним із актуальних завдань держави та суспільства. Особливо актуальним є забезпечення ефективного функціонування та інноваційного розвитку освітньо-реабілітаційних закладів, оскільки вони працюють з особливим контингентом учнів, які мають обмеження життєдіяльності і потребують спеціальної медико-психолого-педагогічної допомоги, спрямованої на задоволення їхніх особливих освітніх потреб, соціальну самореалізацію і розвиток життєвої компетентності.

Реалізація положень нового Закону України «Про освіту» від 05.09.2017, згідно з яким «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» (стаття 12), вимагає подолання певного розриву між роботою освітньо-реабілітаційних закладів і сучасним соціокультурним життям, яке стрімко розвивається в умовах викликів XXI століття: глобалізації, інформатизації, розвитку нових технологій, зростання динаміки суспільних процесів тощо. Випускники освітньо-реабілітаційних закладів мають вступати у

доросле життя з компетентнісним потенціалом, достатнім для успішного виконання своїх громадянських і професійних обов'язків, для повноправної участі в соціальній практиці. Забезпечити такі результати можуть лише ті освітньо-реабілітаційні заклади, в яких виховна діяльність організована на системних засадах і спрямована на розвиток у школярів життєвої компетентності в єдності усіх її складових. Виховна система закладу має бути осередком активної діяльності, самоврядування, колективної відповідальності і співтворчості всіх учнів. У цьому контексті наукового дослідження та практичного розв'язання вимагає проблема інноваційного розвитку системи виховної діяльності освітньо-реабілітаційних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виховна діяльність освітньо-реабілітаційних закладів для осіб з обмеженнями життєдіяльності має вдосконалюватися за рахунок інтеграції сучасних досягнень різних наук: педагогіки, психології, реабілітології, філософії та соціології. Особливої уваги заслуговують проблеми системного реформування виховного процесу на засадах компетентнісного, діяльнісного й особистісно-зорієнтованого підходів, відповідно до положень філософії дитиноцентризму та педагогіки життєтворчості особистості, розвитку життєвої компетентності школярів у процесі їх соціальної практики, становлення особистості як суб'єкта колективної життєтворчості в умовах шкільного самоврядування та ін. Цим проблемам присвячені дослідження вітчизняних і зарубіжних вчених: І. Беха, І. Єрмакова, В. Караковського, В. Кременя, Т. Лісовської, В. Нечипоренко, В. Оржеховської, Д. Пузікова, Н. Селіванової, Л. Сохань та ін. Специфіка виховного процесу в освітньо-реабілітаційних закладах розкрита в роботах В. Бондаря, А. Висоцької, В. Нечипоренко, А. Шевцова та ін. У розробку теоретико-методичних засад корекційного виховання дітей з обмеженнями життєдіяльності значний внесок зробили В. Бондар, І. Вдовиченко, С. Гайдукевич, В. Засенко, С. Конопляста, О. Нагорна, В. Синьов, С. Федоренко, А. Шевцов, М. Шеремет, Д. Шульженко та ін.

Серед пріоритетних завдань діяльності освітньо-реабілітаційних закладів недостатньо вирішеною залишається організація психологічного супроводу виховного процесу, яка має інтегрувати сучасні досягнення психолого-педагогічних наук, зокрема, щодо синергетичного поєднання таких компонентів, як психодіагностика, психологічне консультування, психокорекція, психологічна підтримка і моніторинг ефективності психологічного супроводу. Враховуючи це, актуальним є аналіз специфіки психологічного супроводу виховання учнів в умовах сучасних освітньо-реабілітаційних закладів.

Мета статті – визначити і проаналізувати особливості психологічного супроводу виховання учнів освітньо-реабілітаційних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання про сутність, функціональне значення і організаційну специфіку психологічного супроводу у системі освітньо-реабілітаційної практики досить широко обговорюються в сучасному корекційно-педагогічному дискурсі. Етимологічно поняття «супровід» близьке до таких понять, як «сприяння», «спільне пересування», «допомога одній людині іншій в подоланні труднощів». У загальному ж значенні «супровід» – це зустріч двох людей і спільне проходження загального відрізка шляху [13-15]. У спеціальній та практичній психології термін «супровід» почали використовувати майже від початку функціонування психологічної служби в системі освіти. Нині психологічний супровід розглядається як базовий компонент виховної системи [16].

О. Казакова [4] виділяє декілька джерел створення системи супроводу: досвід комплексної допомоги і підтримки дітей у системі спеціальної освіти; досвід функціонування спеціалізованих служб, що забезпечують різноспрямовану психолого-педагогічну, медико-соціальну підтримку дітей і їхніх батьків (консультативні служби, корекційні центри, діагностичні центри, служби «Довіри», кризові служби тощо); робота психолого-медико-педагогічних консультацій і комісій для дітей з проблемами розвитку (ПМПК); розробка координаційних, науково-методичних і експертних рад, що забезпечують розвиток освітніх установ; дослідження, що проводяться в рамках діяльності наукових центрів у вищих навчальних закладах; реалізація міжнародних програм із створення системи супроводу розвитку тих, хто навчається. Під супроводом автор розуміє метод вирішення проблем розвитку дитини завдяки заохоченню її самостійної активності, допомогу суб'єкту у прийнятті оптимального рішення у складних обставинах життєвого вибору – проблемних ситуаціях, при вирішенні яких суб'єкт визначає для себе стратегічний шлях прогресивного чи регресивного розвитку.

Схожого погляду дотримується М. Бітянова [2], яка аналізує специфіку супроводу у школі, розглядаючи його як систему професійної діяльності психолога, спрямовану на створення соціально-психологічних умов для успішного навчання дитини в ситуації шкільної взаємодії, як активний і цілеспрямований вплив на соціальні умови, в яких живе учень, а також як метод і певну ідеологію роботи шкільного психолога. Автор вважає, що супровід дитини її життєвим шляхом – це рух разом із нею, поруч із нею, іноді – трохи попереду, якщо треба показати їй можливі шляхи розвитку. Вибір власної траєкторії життєвого шляху – право кожної особистості в умовах шкільного середовища, яке пропонує учню різноманітні можливості особистісного становлення.

Розглядаючи особливості психологічного супроводу, М. Бітянова [2] виокремлює такі його напрями: діагностична робота,

психокорекційна і розвивальна робота, консультування і просвіта, соціально-диспетчерська діяльність. Схожі напрями психологічного супроводу дітей виділяє Ю. Поліщук, а саме: психологічна діагностика; психологічна корекція і навчальна робота; консультативна робота; психологічна профілактика; просвіта дітей, педагогів, батьків з питань психології, формування потреби у психологічних знаннях та використання їх у власному житті для саморозвитку і створення сприятливих умов для розвитку особистості [6, с. 112-113].

Л. Гречко [3], аналізуючи психологічний супровід дітей з особливостями психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання, пропонує модель психологічного супроводу, що містить такі компоненти:

- диференційна діагностика фахівців психолого-медико-педагогічної комісії, яка передбачає постановку психологічного діагнозу;
- діагностика індивідуальних психологічних особливостей;
- психокорекційна робота, яка є реалізацією частини комплексної програми соціально-психологічного супроводу, розробленої на підставі рекомендацій ПМПК.

А. Шевцов [11] у психологічному супроводі виділяє такі складники: психічну діагностику, психологічне консультування, психологічний тренінг, психокорекцію та психотерапію.

На думку В. Синьова [7], особливе значення для надання освітніх послуг в спеціальних та інклюзивних закладах освіти дітям з особливими освітніми потребами має визначення особливостей психофізичного розвитку учнів, прогнозу можливостей їх соціальної реабілітації, пристосування освітнього матеріалу, способів навчального та виховного впливу до специфіки інтелектуального функціонування учнів. Саме це надає можливість суттєво оптимізувати результати розвитку та соціалізації особистості, утворює спеціальну систему освітніх завдань і дій, надає педагогічному процесу корекційної спрямованості. Вчений вважає, що корекційна педагогіка, місією якої є оптимізація процесів соціалізації і розвитку особистості при їх суттєвих утрудненнях, включає у сферу своєї компетенції і ту галузь педагогічної практики і теорії, яка має назву реабілітаційної педагогіки. Саме вона є теоретико-методологічною основою процесу надання освіти та професійного навчання дітей-інвалідів у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, спеціальних і санаторних загальноосвітніх школах-інтернатах, центрах медичної, професійної та соціальної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями.

Л. Акатов [1] зауважує, що система цілеспрямованого психологічного впливу має здійснюватися у двох напрямках:

- 1) розвивальна діяльність – створення соціально-психологічних умов для розвитку особистості;

2) корекційна діяльність – вирішення в процесі розвитку дитини конкретних проблем, пов'язаних із виправленням вад розвитку психіки і властивостей особистості, неадекватних форм поведінки і самопочуття.

С. Миронова [5] визначає психолого-педагогічний супровід як професійну взаємопов'язану діяльність команди психологів, корекційних педагогів, вчителів із залученням батьків дитини в умовах спеціального, інклюзивного чи реабілітаційного закладу, спрямовану на комфортне перебування дитини у закладі, її навчання, розвиток і соціалізацію. Рання корекційно-педагогічна допомога – комплекс діагностичних, корекційно-розвиткових та організаційно-методичних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов психічного та соціального розвитку дитини раннього віку з особливостями психофізичного розвитку, стимуляцію її потенційних можливостей у процесі спеціально організованої взаємодії дитини з родиною та навколишнім світом.

На думку В. Соколова [9], основна мета психологічного супроводу – створити такі умови, які сприяли б оптимальному розвитку особистості дитини в межах її можливостей, у нашому випадку – в умовах виховної системи освітньо-реабілітаційного закладу. Іншими словами, метою психологічного супроводу дітей з обмеженнями життєдіяльності є досягнення функціональної норми. У спеціальній психології під функціональною нормою розуміють неповторність шляху розвитку кожної людини, таке поєднання взаємовідносин особистості і соціуму, за якого особистість без тривалих зовнішніх і внутрішніх конфліктів продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовольняє свої основні потреби і при цьому у повній мірі відповідає тим вимогам, які ставить перед нею соціум. Це своєрідний гармонійний баланс між можливостями, бажаннями і вміннями – з одного боку, і вимогами зі сторони соціуму – з іншого.

О. Хохліна вважає, що для спеціальної освіти особливо важливим є те, що в основу навчання та виховання покладається корекція порушень розвитку дитини. Корекція розглядається як основа, стрижень усієї навчально-виховної роботи в спеціальному освітньому закладі (школі, дитсадку, центрі тощо). Доведено, що без цілеспрямованого подолання чи послаблення недоліків розвитку, тобто організації корекційної роботи, знижується ефективність навчання та виховання дітей, а саме: ускладнюється процес оволодіння необхідними знаннями, вміннями, навичками, діяльності та спілкування особистості. Мета корекційного впливу, як і навчання, досягається за рахунок поєднання усіх складових педагогічного процесу – організації, змісту і методики [10, с. 152-153].

Д. Шульженко зауважує, що психологічний супровід дітей із психофізичними порушеннями в соціальному житті становить спеціальну організаційну структуру, що ґрунтується на корекційних засадах послідовності та системності і передбачає: психопрогностику

(психодіагностика, консультування, психокорекція) та психологічну підтримку родин (зниження емоційного дискомфорту, підтримка впевненості батьків) у розкритті потенційних можливостей дитини, формуванні в них адекватного ставлення до її проблем [12].

Як зазначає Є. Синьова, інтенсивність розвитку особистості при певних особливостях психофізичного розвитку залежить від педагогічних умов, що враховують специфіку психічної діяльності конкретної аномальної дитини та оптимізують корекційно-компенсаторні процеси, забезпечуючи профілактику негативних вторинних новоутворень [8].

Отже, сучасними науковцями проаналізовано специфіку і визначено складові психологічного супроводу в умовах навчального закладу, розкрито корекційно-педагогічні засади психологічного супроводу дітей з обмеженнями життєдіяльності, запропоновано його організаційну структуру. З урахуванням цих теоретичних передумов нами розроблено концепцію психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності в умовах освітньо-реабілітаційних закладів, в якій визначено його сутнісні ознаки, завдання, функціональні домінанти, принципи і структурні компоненти, які доцільно розглянути докладніше.

На відміну від психологічного супроводу здорових дітей, його здійснення в системі корекційно-реабілітаційної практики має свою специфіку, репрезентовану в таких сутнісних ознаках:

- вивчення індивідуальних особливостей дітей, їх можливостей і потреб, рівня сформованості у них пізнавальних процесів і дій;
- виявлення факторів, які зумовлюють труднощі в пізнавальній діяльності, спілкуванні та соціальній адаптації;
- здійснення корекційної та соціально-перетворювальної роботи з дітьми з урахуванням їхніх особливостей та потреб віку з метою розвитку потенційних можливостей та відповідного формування особистості (розвиток слухового, зорового сприймання, мовлення; корекція пізнавальної діяльності; формування навичок просторового та соціально-побутового орієнтування, предметно-практичної діяльності з метою адаптації до соціуму; формування компенсаційних способів діяльності; розвиток комунікативної діяльності і творчості);
- розвиток позитивної мотивації до навчання;
- формування навичок працездатності, цілеспрямованості, вміння зосереджувати увагу;
- створення сприятливих умов для взаємодії дитини із соціальним середовищем з метою попередження виникнення або усунення вже існуючих дестабілізуючих факторів та формування резистентності до ситуацій дезадаптації;
- відстеження соціально-психологічного клімату в колективі та статусу дитини в групі, класі;
- сприяння соціальній інтеграції дитини, її залучення до позакласної та позашкільної діяльності;

- розробка та реалізація індивідуальних соціально-психологічних програм розвитку дитини з обмеженнями життєдіяльності;

- здійснення просвітницької роботи з усіма учасниками навчально-виховного процесу щодо формування психологічної готовності до взаємодії з дитиною, яка має обмеження життєдіяльності;

- формування толерантного ставлення учасників навчально-виховного процесу до дітей з обмеженнями життєдіяльності.

Відповідно до розробленої концепції, основними завданнями психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності в умовах освітньо-реабілітаційних закладів є:

- здійснення ранньої психологічної діагностики та визначення на її основі можливих варіантів корекційно-розвиткової роботи з дитиною;

- психологічне консультування та підтримка батьків і педагогів у процесі психологічного супроводу;

- налагодження співпраці між дитиною, батьками, педагогами та фахівцями, формування готовності до співпраці, спільного пошуку шляхів вирішення проблем;

- систематичний моніторинг ефективності психологічного супроводу через урахування окремих показників розвитку дитини з обмеженнями життєдіяльності та оцінку батьками результативності наданої корекційної допомоги;

- оцінка ефективності психологічного супроводу в рамках виховної системи.

До функціональних домінант психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності віднесено необхідність:

- максимально ретельних зусиль спеціалістів на етапі діагностики (диференціювання проблем дитини, безпосередньо пов'язаних із захворюванням чи порушенням розвитку);

- додаткових зусиль щодо забезпечення адаптації дітей у незвичних умовах;

- залучення медичної працівників (психоневрологів, психотерапевтів та ін.), в тому числі висококваліфікованих спеціалістів в рамках проведення спеціальних діагностичних досліджень;

- чіткої взаємодії всіх фахівців навчального закладу на всіх етапах психологічного супроводу;

- синергетичного поєднання та взаємодоповнення освітньої, корекційної і реабілітаційної діяльності;

- відпрацьованої динамічної системи гнучкого переводу з одного варіанту психологічного супроводу на інший, залежно від динаміки розвитку та можливостей дитини;

- залучення батьків до діяльності освітньо-реабілітаційного закладу як учасників виховного процесу.

Основними принципами психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності визначено:

- принцип індивідуального підходу у здійсненні супроводу кожної дитини;
- принцип неперервності психологічного супроводу;
- принцип комплексності (мультидисциплінарності) психологічного супроводу, що полягає в залученні різних фахівців, найближчого оточення та використанні різних методів психологічної допомоги;
- принцип практичної доцільності (визначає відповідність дій поставленій меті, правильність застосування обраних методів);
- принцип обізнаної згоди (психолог має повідомити, яку допомогу він надає, якими методами користується, щоб запобігти будь-якій примусовості);
- принцип варіативності (передбачає володіння психологом різноманітними теоретичними підходами і технологіями у своїй діяльності, їх використання відповідно до індивідуальних особливостей учнів);
- принцип розвитку особистості (цілеспрямований, ефективно організований психологічний супровід обов'язково зумовить позитивну динаміку і розвиток дитини);
- принцип пошуку внутрішніх ресурсів та орієнтації на зону найближчого розвитку дитини.

В структурі психологічного супроводу виховного процесу освітньо-реабілітаційного закладу ми виділяємо наступні компоненти: психодіагностику, психологічне консультування, психологічну корекцією, психологічну підтримку, моніторинг ефективності психологічного супроводу.

Під психодіагностикою мається на увазі робота психолога з виявлення різноманітних якостей, психічних і психофізіологічних особливостей, рис особистості. У системі психологічного супроводу дитини з обмеженнями життєдіяльності психодіагностика є одним із найважливіших етапів, від якого значною мірою залежить подальший хід психологічного супроводу.

Психологічне консультування є одним зі способів психологічної допомоги, що має рекомендаційну спрямованість і здійснюється впродовж усього процесу психологічного супроводу.

Під психологічною корекцією розуміють систему психолого-педагогічних заходів у поєднанні з медичною допомогою, спрямованих на подолання чи послаблення, виправлення, компенсацію недоліків, відхилень у психічному і фізичному розвитку дитини. Психологічна корекція – один із основних компонентів психологічного супроводу, що передбачає безпосередню взаємодію з дитиною та прямий вплив на її розвиток.

Психологічна підтримка в системі психологічного супроводу спрямована здебільшого на допомогу батькам та заснована на вірі у природну здатність особистості долати життєві перешкоди за підтримки тих осіб, кого вона вважає значущими для себе.

Моніторинг ефективності психологічного супроводу передбачає відстеження динаміки психічного розвитку дитини та здійснюється через проведення повторної психологічної діагностики, а також анкетування батьків і фахівців з питань наявного прогресу та утруднень психосоціального розвитку дитини.

Організація психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності відповідно до розглянутої концепції сприятиме проведенню цієї роботи на рівні сучасних наукових вимог, що є необхідною умовою її системності, комплексності та ефективності.

Висновки. На основі вищезазначеного можна стверджувати, що психологічний супровід є важливим і невід'ємним аспектом виховного процесу, реалізація якого сприяє освітньо-культурному розвитку країни; гуманізації відносин між усіма учасниками виховного процесу; інноваційній освітній діяльності педагогів, пов'язаній з упровадженням соціально-орієнтовних технологій навчання та виховання; розробці проектних педагогічних технологій та їх впровадженню у навчально-виховний процес освітньо-реабілітаційних закладів; побудові гармонійних відносин між дітьми, педагогами, батьками в освітній ситуації розвитку; розробці та апробації діагностичних методик.

Психологічний супровід дозволяє здійснити переорієнтацію освітнього процесу з вирішення окремих педагогічних завдань на розв'язання комплексних психолого-педагогічних проблем; забезпечення розвитку кожного учня з особливими освітніми потребами на основі дослідження його потенційних можливостей до навчання; відстеження динаміки особистих досягнень у засвоєнні знань та умінь; прогнозування майбутніх навчальних досягнень.

З урахуванням теоретичних праць сучасних науковців нами розроблено концепцію психологічного супроводу виховання учнів з обмеженнями життєдіяльності в умовах освітньо-реабілітаційних закладів, в якій визначено його сутнісні ознаки, завдання, функціональні домінанти, принципи і структурні компоненти.

Бібліографія

1. **Акатов Л. И.** Социальная реабилитация детей с ограниченными возможностями здоровья / Л. И. Акатов. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 368 с.
2. **Битянова М. Р.** Организация психологической работы в школе / М. Р. Битянова. – М. : Генезис, 2002. – 298 с.
3. **Гречко Л. М.** Психологічний супровід дітей молодшого шкільного віку з вадами психофізичного розвитку в умовах інтегрованого навчання : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.08 / Л. М. Гречко; Ін-т спец. педагогіки

- АПН України. – К., 2008. – 20 с. 4. **Казакова Е. И.** Система комплексного сопровождения ребенка: от концепции к практике / Е. И. Казакова // Психолого-педагогическое медико-социальное сопровождение развитие ребенка. – СПб., 1998. – 126 с. 5. **Миронова С. П.** Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник / С. П. Миронова. – Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – 260 с. 6. **Поліщук Ю.** Поняття психологічного супроводу: змістовий аспект / Ю. Поліщук // Освіта і управління : наук.-практ. журн. – 2011. – № 4. – С. 111–115. 7. **Синьов В. М.** Особистісно орієнтована освіта майбутніх фахівців у галузях суб'єкт-суб'єктної діяльності / В. М. Синьов // Психолого-педагогічні проблеми дефектології та пенітенціарії. – К. : «МП Леся», 2010. – С. 745-778. 8. **Синьова Є. П.** Особливості розвитку і виховання особистості при глибоких порушеннях зору : моногр. / Є. П. Синьова. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 442 с. 9. **Соколов В. В.** Сучасні тенденції психологічного супроводу діяльності реабілітаційних закладів освіти в країнах Західної Європи : автореф. дис. ... канд. психол. наук / В. В. Соколов; Ін-т спец. педагогіки АПН України. – К., 2009. – 20 с. 10. **Хохліна О. П.** Основні категорії спеціальної психології / О. П. Хохліна // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. / за ред. В. М. Синьова. – К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2006. – Вип. 6. – Сер. № 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. – С. 151–158. 11. **Шевцов А. Г.** Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я : моногр. / А. Г. Шевцов. – К. : Ін-т соц. політики, 2004. – 240 с. 12. **Шульженко Д. І.** Основи психологічної корекції аутичних порушень у дітей / Д. І. Шульженко. – К., 2009. – 386 с. 13. **Andrews J.** The inclusiv Classroom Educational Exceptional Children / J. Andrews, J. Lupart; The University of Calgary : Nelson. Thomson Learning. – 2004. – 561 p. 14. **Banathy Bela H.** Designing Educationas a Social System / Bela H. Banathy / Educational technology. – 1998. – November-December. – P. 51-55. 15. **Building Capacity of Teachers** / Technology Integration for Improved Teaching and Learning: Final Report / UNESCO – Bangkok : UNESCO Dangkok, 2004. – 72 p. 16. **Leicester M.** DisabilityVoice : educational experimence and disability / M. Leicester, T. Lovell // Disability&Society, 1996. – Vol. 12. – № 1. – P. 111-118.

References

1. **Akatov L. I.** Social'naja rehabilitacija detej s ogranichennymi vozmozhnostjami zdorov'ja / L. I. Akatov. – М. : VLADOS, 2003. – 368 s.
2. **Bitjanova M. R.** Organizacija psihologicheskoy raboty v shkole / M. R. Bitjanova. – М. : Genezis, 2002. – 298 s.
3. **Hrechko L. M.** Psykholohichniy suprovid ditei molodshoho shkilnoho viku z vadamy psykhofizychnoho rozvytku v umovakh intehrovanoho navchannia : avtoref. dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.08 / L. M. Hrechko; In-t spets. pedahohiky

- APN Ukrainy. – K., 2008. – 20 s. 4. **Kazakova E. I.** Sistema kompleksnogo soprovozhdenija rebenka: ot koncepcii k praktike / E. I. Kazakova // Psihologo-pedagogicheskoe mediko-social'noe soprovozhdenie razvitie rebenka. – SPb., 1998. – 126 s. 5. **Myronova S.P.** Metodyka korektsiinoi roboty pry porushenniakh piznavalnoi diialnosti : pidruchnyk / S. P. Myronova. – Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka, 2014. – 260 s. 6. **Polishchuk Yu.** Poniattia psykhologichnoho suprovodu: zmistovyi aspekt / Yu. Polishchuk // Osvita i upravlinnia : nauk.-prakt. zhurn. – 2011. – № 4. – S. 111–115. 7. **Synov V. M.** Osobystisno oriientovana osvita maibutnikh fakhivtsiv u haluziakh subiekt-subiektnoi diialnosti / V. M. Synov // Psykhologo-pedahohichni problemy defektolohii ta penitentsiarii. – K. : «MP Lesia», 2010. – S. 745-778. 8. **Synova Ye. P.** Osoblyvosti rozvytku i vykhovannia osobystosti pry hlybokykh porushenniakh zoru : monohr. / Ye. P. Synova. – K. : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2012. – 442 s. 9. **Sokolov V. V.** Suchasni tendentsii psykhologichnoho suprovodu diialnosti reabilitatsiinykh zakladiv osvity v krainakh Zakhidnoi Yevropy : avtoref. dys. ... kand. psykol. nauk / V. V. Sokolov; In-t spets. pedahohiky APN Ukrainy. – K., 2009. – 20 c. 10. **Khokhlina O. P.** Osnovni katehorii spetsialnoi psykhologii / O. P. Khokhlina // Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova : zb. nauk. pr. / za red. V. M. Synova. – K. : NPU im. M. P. Drahomanova, 2006. – Vyp. 6. – Ser. № 19. Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykhologhiia. – S. 151-158. 11. **Shevtsov A. H.** Metodychni osnovy orhanizatsii sotsialnoi reabilitatsii ditei z vadamy zdorovia : monohr. / A. H. Shevtsov. – K. : In-t sots. polityky, 2004. – 240 s. 12. **Shulzhenko D. I.** Osnovy psykhologichnoi korektsii autychnykh porushen u ditei / D. I. Shulzhenko. – K., 2009. – 386 s. 13. **Andrews J.** The inclusiv Classroom Educational Exceptional Children / J. Andrews, J. Lupart; The University of Calgary : Nelson. Thomson Learning. – 2004. – 561 p. 14. **Banathy Bela H.** Designing Educationas a Social System / Bela H. Banathy / Educational technology. – 1998. – November-December. – P. 51-55. 15. **Building Capacity of Teachers / Technology Integration for Improved Teaching and Learning: Final Report / UNESCO – Bangkok : UNESCO Dangkok, 2004. – 72 p.** 16. **Leicester M.** Disability Voice : educational experimence and disability / M. Leicester, T. Lovell // Disability&Society, 1996. – Vol. 12. – № 1. – P. 111-118.

Авторський внесок: Позднякова О. Л. – 100%.

Received 18.09.2017
Reviewed 05.10.2017
Accepted 30.11.2017